रवि शाक्य, इखाछैं, यल

सुन्दर मधिकर्मि

मतकलांलि प्रकाशनया स्वंगूगु देछा

सुन्दर मधिकर्मि

फसय् थ्वइच्वंगु म्ये

(चिनाखँ मुना)

* ने. सं. ११०५ दिल्लाथ्व

* ह्लापां न्यासःगू

* मूः प्यतका

* सफूया हामा : पिकाक

* पिकाक : मतकलांलि प्रकाशन
ख्वप।

छत्वाचा खँ

मतकलांलि प्रकाशनया स्वंगूगु देछाकथं कवि सुन्दर मधिकर्मिजुया चिनाखँ मुना "फसय् थ्वइच्वंगु म्ये" छिकपिनि न्ह्योने तये दुर्गुलि प्रकाशन लयता ।

कोगु मां भायया काव्य ख्यलय् थ्व सफू छगू लुमंके बःगु व न्हू चिनाखँ–यात्राया छगू मू वंगु उपलब्धि जुइ धंगु मनंतुना । थ्व सफू पिकायेगु मौका बिया दिउगुलिइ वय्कःयात लय्तासे सुभाय् देछाये ।

भाजु पूर्णकाजी ताम्रकारयात गब्लें लोमंके फइमखु, वय्कःया तिबः मदुगुसा जुइफु थ्व सफू पिदने थाकुइगु जुइ, भूमिका च्वयेगु, प्रुफ स्वयेगु, माथाय् तक वनेगु, मागु तक यायेगु भाला क्वबिया गुगु ग्वाहालि याना दिल उकियात न्ह्याक्व सुभाय् ब्यूसां ह्लहे जुइ । थ्व सफूया देब किपा च्वया दिउम्ह भाजु केदार प्रसाद जोशीयात नं सुभाय् दु । अथेहे सफू पिकायेत कुपन मिया ग्वाहालि याना दिउपि भाजु गणेश पलिखेल, रामहरि कार्जि, केशवलाल पलिखेल, महेन्द्र कायष्ठ, उत्तम माकजु (ख्वप), बाल गोपाल श्रेष्ठ (सक्व) पित सुभाय् दु । आशा दु लिपा नं वय्कःपिनि ग्वहालि दइ ।

मतकलांलि प्रकाशन

ख्वप ।

धल:

फय् ख:

प्रत्येक चुनौतियात वं फया कायेफु

समुन्द्र देनेवं
फय् न्ह्यावलें ही चाइ
लिक्क वना "चू" याना
थनेत स्वइच्वनी ।

शान्त समुन्द्रय्
गब्ले लबुत दना वइच्वनी
समुन्द्रया च्वंच्वं
फय् ब्वां जुयाच्वंगु दइ ।

गब्ले समुन्द्र चिच्चादना
बाढ जुया
मि थें दुब्वाना जुइ
फय् उब्ले नं नापं दइ ।

फय् खः
व वइ, कोलाहल याइ

धाकु खः व
व वइ मिदना बी
लः तयत बाढी याइ

फय् खः
सुनां वइत बल्सी क्यंकेत स्वइ
वं सिंहं थें क्म्ते याइ ।

फय् खः
वं प्रत्येक चुनौतियात
ब्वहलय् फया कायेफु ।

फसं हाचां गाया बीफु
पखाः न्हृचाक्व तःजाःया ब्यू

फसं हाचां गाया वना बी
पखाः न्ह्याक्व तःजाःया ब्यू
थःगु दक्वं धाकु कयेका
न्ह्याना वना बी

पखा: न्ह्याक्व ग:लाना ब्यू ।

हाचां गायेत वइपिंत
अन मृत्यु ह्वला त:गु दु
जा: ह्वला त:गु दु
छुँ पंजलय् ला तया तइ थें ।

फय् ला हाचां गायेतहे व:ह्म
प:खा थुनेत व:ह्म
छं वयात गोलि कयेकिइ
बम कुतुंकी
वं हाचां गाया हे बी
थुना हे बी
थ्व त:त:जाजां वयाच्वंगु पखा:त ।

फसं हाचां गाया वना बी
पखा: न्ह्याक्व त:जा:या ब्यू ।

ईया ख्वालय्
लालमोहर छाप तया बी वं

फय् हे मंत्रयकं सिमांत संका च्वंगु दु,
फय्यात
छ्गू ख्यूंगु सुरूंग यायेगु कुतः
जुयाच्वंगु दु

छ्थ्व फँ बथान यायेत
तातुना च्वंगु दु ।

वयात यक्व हे गुफाय् स्वथनेत स्व ।
बक्वहे जादु याना ती
फय् वँ
गुरिल्ला वःथें
इल्ल धाकुत प्वःचिना
वं लालमोहर छाप तया बी
ईया ख्वालय्,
थ्व दय्का तःगु दक्व
किल्लात थुना ।

फय् !
पनां पने मफैगु चुनौती

फय् !
थुलि त:धंगु आकाश
मुठिइ गन कुना तये फइ ।

फय् !
पनां पने मफइगु चुनौति
हुयां हुइ मफइगु विद्रोह ।

फय् !
आह ! थुलि बांलागु म्ये
धाकु आँधी दके थ्वइ ।

फय् !
क्षेप्यास्त्र
असह्य जुइवं आक्रमण याइ ।

फय् छ्गू सत्य खः

फय् !
पंजः मखु
ऋंगः खः ।

फय् !
वं न्ह्याबलें ज:यात छगू चकंगु आकाश बी
वं ज:यात यचुका बी न्ह्याब्लें

फय् !
घ न्ह्याब्लें खुसि नापं न्ह्याइ
वं ल:यात गब्लें ध्याप तइमखु,

फय् !
वं चकंका ह्ला ब्वयेका
इमित लसकुस याना च्वनि ।

सिक्क ग्यानापुगु गुँइ शिकारीं हय् का थें
न्ह्यागु संकतय् व दुब्वाये फु,
थ्व सिक्क भा:त्तो जुपिं पहाडतय्सं
थ:त सिक्क तधं थ: छु
इमिके न म्ये दु, न तुति दु न मिखा हे
फय् ल: न्ह्यानाच्वंगु खुसि खुसि म्ये हाहां
पालंपा खुसि नापं सुलि पुया
महासागर थ्यंक वनी,

पहाड,
कुतुवा:या कुतुवा: तुं,
इमिसं त:त:ग्वगु ल्ह्वं त यक्व कुतुंकी
ऊव:लाका ह्लापा स्वाना
इमिसं चक्रव्यूह किल्ला यक्व दयकी
फसं धुलं छ्वाका प्याँ वइ ।

थ्व घमण्डि पहाडतय्सं यक्व हे गर्भ या:
थ:गु महानताय्
थ्व भोरीवाल पहाडतय्सं यक्व हे घमण्ड या:
थ:गु वीरताय्
फय्यात यक्व क्वह्यं ता: इमिसं
फसं म्वाये चुका गाला वनी इमित।

थ्व योयोथाय् योयोथें दनाच्वंपिं
कपा: तत: ग्वपिं पहाडतय्सं
ज: यात यक्व गाजलं दा:

फसं न्ह्याइपुक ह्वयेकी –ज:या गुलाफत,
इमिसं छु स्यू, नव:गु गौरबय् मुग्ध जुइ सिकं
फय्ला छगू थयागु सत्य ख:
आंधि वइबले बाढ वइ थयागु वास्तविकता,
फय्ला छगू महाकाब्य ख: गुकी
न्ह्याक्व ब्वंसां क्वमचाइगु ब्यां चुलित दु
पाना पतिकं
ज्वालामूखि जायेक दु
गुकि बुलुंबुलुं लावाया हां ल्ह्वइच्वंगु दु
पहाडं यक्वं इर्ष्या या:।

फय् छंत जिं चू याये

छकचला गायक चुलि जाल– 'सित'
छफ्व कवि ह्वल 'सित'
छह्म व्यक्ति बुल 'सित'
छगाजः चिराग सल 'सित'
छथ्व वसन्त वल 'सित'

लायलामा, हाय् जि चुलिचु नस्वाल
मां काये मत्योह्मस्यां साला काल 'सित'

थ्व त्रेभिफोहरा दुगु क्यबयू★
मां छं गयागु बीषमा पिना थकागु
गुकिं जीवन गाकं गाजलं दाः।

फगत मिलापु मिलापु ल्यं दनी आ
थ्व मसानय्
(मसान जुइ धुंकल
थ्व चिन्तामणि क्वोलि
छह्म पुरूषार्थीयात जीवन
चिन्तामणि क्वोलि खः,
मसान जुइ धुंकल
जिह्म भगवान
जिगु बाहुवल हे
जिह्म भगवान खः)

फय् !
थ्व मिलापुसां च्याकी वा छं।
थ्व मिलापु जुया च्वने मागु सरां ब्यागः तइब्यू
थ्व बीषमा साः याये थफु
नत्र जि वयागु सा जुया फुइ
छंत लसकुस दु
वा फय् जिं छंत चू याये।

★ त्रेभिफोहरा– धापु दु थ्व रोमय् च्वंगु फोहराय् लिखतं अपां कय्का थुकिइ लाकेफुसा मनंतुनागु पुवनी।

सूर्य हानं आकाशय् थी ब्यू

समुन्द्रय्
प्रत्येक लबुत देने धुंकल
प्रत्येक बा: वने धुंकल
गुँइ
प्रत्येक सिमात शान्त जुइ धुंकल
स्वाँमात भुगलुं चवनें धुंकल ।

फय् !

छला फय् ख:, धाकु ख:
समुन्द्रयात गेलेगेले याना ब्यू
ख्वख्वं द्यंपिं लबुतयात
चुपा चुपा नया थनाब्यू
(अह ! लबुत मरूगु समुन्द्र
गुलि सि नव:
मदंसा
छं थ:गु धाकुं कयेकासां थनेमा)
थ्व गुँया सिमातयूत
अशान्त याना ब्यू
थ्व भुगलुं स्वाँमातयूत
हुस्लुं चुइका ब्यू ।

फय्लिचा ह्रिइकेत मखु
फय्गं थ्वकेत मखु
छ वये मा:गु,
ख्वाउँया खुसित ख्वये धुंकल
खसुं त्वत्वपुया पूर्वय् सूर्य तने धुंकल
थेनआनमेनय् ★
निभा:यात कर्फ्यू तये धुंकल
पेकिंगया आकाशय्
प्यंग: नगुत नापं यक्व नगुतयूत
खिमलां आकाशं कुतुंके त्यंगु दु ।

थ्व खसुतय्‌त आक्रमण या:
थ्व सुपाँय्‌तय्‌त ग्वफसं तक्यंका का:

सूर्य !
हानं आकशय्‌ थी ब्यू ।
खुसितय्‌त हानं बा: वने ब्यू
थ्व शान्त, सी नव:गु ई

धाकु !
छं अशान्त याना ब्यू ।

✱ थेनआनमेन स्क्वायर पेकिंगय्‌ दु ।

फय् –
गोलि जायेक दुगु बन्दुक

फय् !
धुँ स्यायेत ताक स्वयाच्वंगु
गोलि जायेक दुगु बन्दुक ।
फय् !
युद्धय् न्ह्याक्व बूसां हार मनइम्ह योद्धा
न्ह्याक्वं स्यासां म्वाना वइम्ह बीर ।
फय् !
अय् युगया विजेता
जिम्ह कविया मुकं बांलागु कल्पना
सगं छंत ।

फय्ला वहे वइ
व वासित्यप तज्यागु ह्लला मखु

गुगुं दयेका त:गु सतकहेमा धइगु मरू
व वनेत
बांबांलागु लुखा चाइ ल्दाँ वने धैगु म्हगसय्
लथ्थ जुया व च्वं च्वनि मखु ।

सतक दइ वने धका व च्वंनिमखु
व छें देनं देनं न्हयेज्याइ
पहाड पहाडंसां वनी
ऴयालं ऴयालं, क:सि क:सिसां वइ
प्वालं ह्वतंसां व्दाँ प्याँ जुइ ।

फय् ख:
व न्ह्याथाय्नंसां न्ह्याइ
गुंगुंसां जुइ, खुंसि खुंसि वनी ।

व फय् ख:
सुथयात पिया देना च्वनी मखु
आकाश चकनेवं कावा नयेगु मन्तुनाय्
व मख्ख जुया च्वनी मखु
व चाह्लय्सां वइच्वनी
आकाशय् न: न्यासां व कावा नया जुइ ।

ख: वयात ऴीसं मखना
तर थ्व जुयाच्वंगु हलचलं
ऴीसं सीकेफु व वयाच्वंगु दु
थ्व सिमात स्वाँमात सना च्वंगुलिं
चाय्केफु थ्व व व:गुया दसि ख: ।
ख:ला वयात ल्हातं थियां थुइमखु
थ्व न्ह्योहे त:त:ज्याक
ववथा छगूलिं घारघुर जुइक

ख्वाँउक छेँनय् वास्या वास्या: या: वया ख्वंगुलि
धायेफु - थ्व वं ब्यांचुलि हा: वगुया दसि ख: ।

व फय् ख: स्टायम्प मखु
थासा मखु, चिनाखँ मखु
सुयां यथें दयेका त:गु, चिना त:गु
वं कलाकारया नुगलय् मुर्तित थाना बी
वं पुंतय्गु मिखाय् किपा किया थकी
वं कवितय् न्हयपुइ कविता च्वइबी
वं गायकतय् सलय् म्ये चिना थकी
वं इतिहासयात ह्याउँक रंग च्छाका बी
वं युगयात बलात्कार याना
ह्यूपायात बुइका बी !

छं न्ह्याक्व हे मयेमा
फय् वहे वइ
छं न्ह्याक्वहे घच्चा: तंचा
वं गंजागोल मयाइहे मखु
व वासित्यप तज्यागु हल्ला मखु ।

नवःगु ला फय् मखु
थनया लःकस खः

फय् !
थौं चच्छि ख्वबि फूपायक
भुलुभुलुं क्वथाय्
इरूथुरू जुयाच्वन
ताहाक ऋसुकाया ऋवछुना ।

फय् !
छ छाय् ख्वयागु
थ:त खिनव: धया
अपमान यात धका
छं ला इमित धै बीमा
नव:गुला फय् मखु
थनया ल:कस★ ख:
गुगु इमिसं छंत नवकेत ह्याच्छि लुकल
घच्चाइपुसे च्वंगुला व ख:
छ मखु ।

होलि लंय वयाच्वंह्म मय्जुयात
जवरजस्ति य:य:गु रंग व्छाकेवं
व स्यंह्म जुइमखु
ख:ला मनूत न्हिलिपिं दइ, न्हिके ब्यू !
छ छाय् कू नया च्वनागु
बदनाम जुइगु भयं
बदनाम छ मखु इपिं जुइ ।

फिस: नव:गु क्यबय्
बसन्त ह्वला छं फक्व स्वाँ, सी ह्वयेकेगु
ह्यागस दयेकल
सुरूङ्ग थें स: सीगु थासय्

★ वातावरण

म्येया कोलाहलया स्वांत ह्येकेगु कुतःयात
धाकु फय् जुया बाँधतय्‌त तछ्यायेगु मनंतुन
लँय फोहरत पुइकेगु तातुन
तानुइबले ख्वाउँगु लः त्वंके थें
लं जुवाः तय्‌त सिचुक पंखा गायेकल
थुकिया हे सिरपा खः कि
छंत ('खु' वल खु' वल') धकाः लाछि खिचां उल।

छं धइब्यू इमित
नगुयात यक्व कूठया समा याः
व थि जुइमखु
थियात यक्व बांलाका लांफो छाः
व नगु जुइमखु
नगु नगु जुइ थि थि जुइ
नगु गुगु खः थि गुगु खः
व खंगु मिखातयसं क्वछिइ
लु' गयागु खः
व कसी चुलेबले सी दइ
छपा अमूल्य नोट खः छ
इमिसं छंगु नम्बर खुइत्यंगु खः
कि छंत सुनां नाला थमकायेमा।

थ्व ई मखु ऊसुकालं ह्लाका च्वनेगु
छ धस्वाना दं
छं स्वस्वथाय् कंकं जक ह्लला तयेब्यू

छं थने वनेथनागु, पलाः पलाः दना तयेक्

छं उकियात न्हुया वनेगु

छं उकियात म्वाये चुका वनेफु

छ नं छकः स्व !

छंत पनिह्म सु ?

थ्व दयेका च्वंगु चक्रव्यूहयात

छं तन्ह्याका वनेफु।

फय्यात यक्व क्वपवायेत स्व !
व दकेदके च्वो वनी

फय्यात यक्व क्वपवायेत स्व !
व दकेदके च्वे वनी
फय्यात यक्व हे ह्लाकेत स्व
दकेदके चुलुंबिया वनी

छं वयात यांकया ह्ला: म्हुचिया दाइ
अख: छंगु ह्ला: जक स्याइ
छं वयात मिखां हे छु मखंक तमं प्यंकी
छंगु तुती जक चट्टानय् बज्रे जू वनी।

अय् पखा: !
छं यक्व हे थ:गु ह्लाय् तस्वाकी
अय् पहाड !
छं यक्व हे घमण्डं थ:गु छ्यों त:त.हाकी
छन्हु थयागु फय् वइ
छिमिगु अहंकारया ल्वँतयूत
छिमिगु अन्यायया छगू छगू चट्टानयात
धू धू याना बी
अय् तानाशाही किल्लात !
अय् निरंकुश खिचात
छन्हु थयागु धाकु फय् वइ
छिमिगु जहजात्रा जुइ।

फसय् ब्वइच्वंगु ह्याउँगु ध्वाँय
क्वचाक्वचा जुया कुतुंवंगु स्वस्वं

इमां खाचा दाया यंकुह्म माखा थें
भभ न्हुयाच्वन
थ्व फय्या प्रत्येक ळोकात
हुइहुइ हीमिचाया
थ्व 'जनमत संग्रह' छाय्पाना
अखतं सीमा गयेगु स्यंगु देशय्

क्वचाक्वचा जुलुश्या लाशं ह्लाना
'३६ साल' स्यागु देशय् ।

शहिदया हि त्वना
प्रजातन्त्र धका तया च्वंथाय्
त:त:जागु मेचया देनंदेनं
याक काय् तंह्म बुरि थें
थ्व फय्
उँइ चायाच्वन ।

जि स्वइच्वना
फसय् धस्वाना ब्वइच्वंगु ह्याउँगु ध्वाँय्‌त
क्वचाक्वचा जुया कुतुं वनाच्वनं
ह्याउँगु ध्वाँय् फरफर ब्वइथाय्
शेर लाइन ध्वाँय् ब्वइच्वन
फसं हे मचायेक ।

□

★ शेरलाइन ध्वाँय्– मिलिटरीतय् ध्वाँय् ।

फय् न्हयाब्लें न्हयाइ
फय् पाखें न्हयायेगु सयेकी

ख: फसं
छ्गू पहाड गये धुनेवं
व सिकं त:जागु मेगु खने दइ
वइत हांक बिया

गब्ले उकियात नं हाचांगाइ–फसं
दके त:त:जागु मेगु न्हयोने धस्वा वइ
वइगु साहसयात लायलायबुया
नीदर, बीर, फसं साहसं क्वचायेकी
पहाडया प्रत्येक च्वकात,
न्हयाक्व हाचां गासां पहाडत
ताहाक ऋवछुइ इल्ल पहाडया जंगलत
वइत भयंकर चुनौति बिया ।

तर पंमा मखु फय्
अखिरय् पराजय् स्वीकार याइम्ह
जीवनया नीरस आकाशय्
आश साहसया नगुत क: क: धायकी
पिडाया ख्वबिं प्यासां यात्रा
थ:गु यात्रा हानं न्हयाकी ।

फय् पाखें न्हयायेगु सयेकी
फय् न्हयाब्लें न्ह्याब्लें न्हयाइ
सुंकया अर्थ मृत्यु ख:सा
फय्या अर्थ जीवन ख:
फय् पाखें म्यायेगु सयेकी ।

गबले पहाडतय्‌सं
वइत गाजलं दाइ धाकू फय्‌ वइ

फय्‌या हुइहुइ सलय्‌
गुगु म्ये थ्वइच्वंगु दु
ख: व थुइके थाकुइफु,
उकिइ च्वंगु लयय्‌
गजागु मिठास दु
ख: व मसिइफु

ख: वइगु म्येया चिनाखँ
स्वां ख: कि फ्ररणा ख: कि मिब्वाला ख:
व मखनेफु
उकिया छग: छग: आख:या खँ:वलय्
आकाश दु कि गुफा दु
उकिया अर्थ छ्याये मफयेफु ।

फसं छु मनंतु गु दु
वला वं नमवासें हे कनाच्वंगु दु,
गथें कि छंत तानुबले
छंगु म्हचिछ्र सिचुक पित्तु प्यु वइ,

फसं छु तातु गु दु
वला छं खना हे च्वंगु दु
गब्ले पखा: पहाडतय्सं
वइत गाजलं दाइ
धुप्वदंक धाकु फय् वइ

फय् छु ख: ?
छं थ: थमं हे रहस्य उला स्वये फइ ।

प्रत्येक स्वानय् ह्लय् च्वंगु सीत फय्या खवबि जुइ

त:त:ग्वारागु छेँत
निरंकुश न्ह्ला न्ह्यून्ह्यूं
स्वईच्वन मुग्ध जुया
थ:गु केबय् वइच्वंगु
नाइगु सिचुगु फय्‌त,

व मुसुक्‌क न्हिला भुनभुन हाल
'आखिर ग्यानापुगु धाकुयात
कैद याये धुन,

सुथय्‌ निभालय्‌
प्रत्येक स्वानय्‌ हलय्‌
सीत पालपाल थिनाच्वन
जुइफु फय्‌या बा: व:गु
छगू पराजयया ख्वबि जुइ

फिसः य्‌गया म्योया
किपालु न्यांन्यां

फिसमा बुयावइच्वन छंगु न्ह्यपुइ
व त:त:मा जुया जायाच्वन छंगु म्हुतुइ
त:त:गेरा जुया वनाच्वन छंगु अहंकारय्
ल्हा: तुती

प्रत्येक कचात ताताहाना ब्वलना वनाच्वन
छंगु प्रत्येक निर्मम यात्राय्
व न्यनेहे मजिक धुफ्वदंक थ्वइच्वन
छं हागु म्येया सलय्
व दके दके चचकना न्यनावनाच्वन
छं च्वइंच्वंगु चिनाखँया प्रत्येक
आखःग्वलय्
उकि गाजलं दाथा वनाच्वन
प्रत्येक पंलासुया ब्यांचुलितयृत ।

छं ब्वनाच्वंगु सफुती फिसः थुँदिक्क नवः
छं च्वयाच्वंगु चित्रय् फिसःमा जक चुलिजाः
छंगु संबिधानया छगः छगः आखलय्
छमा छमा फिसमाया कलम सारे याना तल
वखुँया हि त्वंका उकियात ब्वलंका च्वन ।

छ. . . . . फिसः . . .
फिसःया तुप ज्वना दनाच्वन
थःगु फिसः युगयात पाखुयेत
फिसःया म्हुतुं न्वचु न्यंकाच्वन
फिसःया विकास,
थ्व ईया तसकं नुगः मछिक म्ये हालिम्ह
छ नां दंम्ह गायक
गौरबं फिसःया ल्हाः फया ।

जिगु देया गुँ जंगलत
लैं थें म्वारम्वार न्ह्ययेया छ न्ह्येज्याना च्वन
जिगु देया हि चुकुचुकु त्वना छं
शान्तिया ध्वाँय् व्वयेका च्वन ।

स्वस्वथाय् फिसःफिसः जक
जिगु दे
सने हे मजिक फिजलं ल्हानाच्वन
प्रत्येक मनूतय् नुगलय् हि कथा
फिसः स्वथना च्वन ।

प्रत्येक न्हयेपु नया प्रत्येक छ्योँलय्
फिसः स्वथना च्वन
जुजुं जुजुं मनूत फिसः जुयावनाच्वन
प्रत्येक फिसःया मनूतय्‌स
फिसः मजूनिपिनी हि त्वनाच्वन
फिसलय् हिला वनाच्वन ऐन कानूनत
गुकि न्याय माः वइपिनि हि त्वनी
ख्वाःहे इसिइसि च्वंक ।

फिसः, फिसः हे जक खः
व गुगुं तकूस्वाँ मखु
फिसःला फिसःहे जक खः
गुगुं ब्याचुलिं मखु

न्हयावव रंग पासां व फिसः जक खः
व गब्लें पंलासु मखु
फिस; धइगु फिसः हे जक खः
व गुगुं चिनाखँ मखु
फिसः छगू नन्द देशया परिभखु
फिसः फिसः जक खः
व गुगुं चिलाख मखु ।

खः छं थःत लुदंकेत
फिसःया महल दनफु
खः छ न्हाय् तपुकेत
फिसःयात म्ये धका हालेफु
मनूतय् मिखालय् व्हला
खः ख्यायेत
फिसःया तुपतं क्यकेफु
तर लबु लबु दना वइच्वंगु समुद्रयात
स्याये फइमखु
फिसः धइगुया छं जेल नं दयकेफु
तर थ्व विशाल, अगम समुन्द्रयात
कुने फइमखु ।

स्वः तापाक स्वः !
धाकुफय् वइच्वन मनां वइगु
महासागरतयूत गंजागोल याना
ध्वाना हइच्वन बेतोरं बेजोरं
भयंकर महासागरतयूत

फिसःया ख्यःयात छचाखेरं कुना
थःगु साहसयात लबु लबुइ थना
विजयया म्ये थःगु कोलाहलय् थ्वक्क हाहां
छंगु अन्यायं तमं मि जुया समुन्द्र ब्वांय् वइच्वन
धाकुफय्या समर्थनय्
आ,. . . .अले, गब्लें, विराट, असिमित
धाकुफय्या कुतलं
आकाशया वेंचायाच्वगु लखं जाःगु सुपाँय्त
छचालब्याल जुइक तछ्याः
भयंकर वाः गाइ
छंत थ्व भयंकर समुन्द्रतय्सं
थ्व भयंकर वालं
त्वपुया व्छइ, ल्हाना व्छइ
छंत माःबुका छ्वइ
छंगु म्हछि
मनूया हिचःतिया छ पाखें मुक्तिया
बालि सइ
मुक्तिया बालि सइ
मुक्तिया बालि सइ
अले फय् ! बालियात मायां पित्तु पिपि
गुनगुन म्ये हाला जुइ ।

'फसय् थवइचवंगु म्यो' दुवाला

– पूर्णकाजी ताम्रकार

न्हू काव्य वा आधुनिक कविता धायेवं थौं नं नीगूगु शदिया शुरूइ अंग्रेजी साहित्यय् टि. एस. इलियट व इज्रा पाउण्डपिन्सं न्हूगु शैलि न्ह्याज्याकूगु काव्य धाःयात हे नाला वइचवंगु दु । उकथं स्वयेबलय् नेपाल भाषा साहित्य ख्यलय् 'ग जलं दाःगु चा' व 'सरासु' कविता मुनां मुक्कं न्हू प्रवाह हःगु धायेमा । नेपाल भाषा काव्य ख्यलय् उपिं निगू कृति दुत हःगु न्हू प्रवाह हे थौं नं न्हू प्रवाह जुया न्ह्याज्याना चवन तिनी । तर छगू इलय् महाकवि सिद्धिदासया न्हूगु धाःगु काव्य भाजु बैकुण्ठ प्रसाद लाकौल व सिद्धिचरण पिनिगु रोमानिवादी काव्य साधनाया इलय् पुलां जुया बिल । हानं कविपिं बैकुण्ठ प्रसाद लाकौल व सिद्धिचरणपिनिगु उगु इलय न्हू काव्य नं तिर्थराज तुलाधर व चित्तरञ्जनपिनिगु गद्य कविता पिदनेवं पुलां धायेका बिल । उकि 'गाजलं दाःगु चा' व 'सरासु' कृति हःगु काव्यया न्हू धाः नं कन्हे पुलां मजुइ धका धाये फइमखु । थवहे खँयात वाचायेका थौं या न्हू कविपिसं न्हू कविताया प्रवाहयात मद्दिक न्ह्याज्याका वने फयेमाः, न्हू कविताया न्हू न्हूगू मूल्य मान्यतायात कयेच्याना चवसा न्ह्याका यंके फयेमाः खःला थथे काव्य ख्यलय् न्हूगु मोड, न्हूगु प्रवाह स्वनेमाःगु वाचायेका न्हू

कविताया न्ह्यलुवा: भाजु पूर्ण बैद्यजु व कवि सुन्दर मधिकर्मि छुँ दँ न्ह्यानिसे 'ल' व 'फर्' छगू जक प्रतिकं ब्यांका रचना याना दीगु त:पुमछि कविता थी थी पत्रिकाय् पिकयादीगु नं काव्य ख्यलय् न्हू धा: हयेगु कुत: हे ख. । अले काव्य ख्य:यात व हे न्हूगु मोडय् न्हज्याकेगु ज्ञोलय् न्हापांग प्रयोग वा पला कथं 'फसय् थ्वइच्वंगु म्ये' कवि सुन्दर मधिकर्मिया 'लबु गुगु दना वइ' व 'आल तनी मखु' लिसा स्वंगूगु न्हू कविता मुना जुया पिदना च्वंगु दु ।

थौंया न्हू काव्य ख्यलय् प्रतिकात्मक अभिव्यक्ति, प्रतिक व उपमाय् मौलिकता हे न्हू काव्यया मू विशेषता कथं नाला वइच्वंगु दु । थौंया आधुनिक कविकथं चिरपरिचितपिं अप्व कविपिसं मौलिक प्रतिक व उपमा छेलेगु कुतलय् थ्व व धयागु हे मदयक राष्ट्रिय व अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रया थी थी प्रतिक व उपमा छेला बिल । गुकियाना अप्व: न्हू कविपिसं न्हू कविता धयागु हे छन्द, अनुप्रासं मुक्तगु मौलिक उपमा व प्रतिकया संग्रह थें तायेका अप्व: क्लिष्टगु कविता हे न्हू कविता कथं नाला ब्यूगु खने दु । उकिं हे थौं कन्हे न्हू कविकथं चिरपरिचितपिं अप्व न्हू कवि-पिनिगु शुरू शुरूया कविता क्लिष्टता व जटिलतां थाय् कया बिल । अले उगु इलय् रचना जूगु कवि सुन्दरजुया न्हापांगु कृति 'लबु गुगु दना वइ' कविता मुना बैचारिक रूपं मुक्कं जनपक्षिय जुया नं शैलिगत कथं क्लिष्टतां मुक्त जुइ मफुगु नं स्वाभाविक थें जू वन । तर मुक्कं क्लिष्टता व जटिलता हे न्हू कविता मखु धयागु खँ 'लबु गुगु दना वइ' लिपा कवि सुन्दरजुं बांलाक वा:चायेकूगु खनेदु । थ्व खँ 'लबु गुगु दना वइ' लय् च्वंगु क्लिष्टता व जटिलतां 'आल तनी मखु' यक्वं मुक्त जूगुलि सी दु । अले 'आल तनी मखु' लिपा पिदनाच्वंगु थ्व 'फसय् थ्वइच्वंगु म्ये' थ्व खँयात अझ बांलाक स्पष्ट याना ब्यू । छाय्धासा न्हू कविता जुइत छगू हे प्रतिकं न्ह्याक्व नं कविता रचना जू धयागुया दसि हे थ्व कविता मुना ख: । थ्व कृति मुक्कं मौलिक प्रतिक व उपमाया संग्रह हे न्हू कविता

धयागु धारणां व्यापक कथं थाय् कयाच्वंगु प्रशाहयात त्वायला शैलिगत कथं न्हू काव्य च्वयलय् छगू न्हूगु परंपरा स्वना ब्यूगु दु। थ्व कृति मुख्यत 'फय्' छगू हे जक प्रतिकया प्रयोग जूसां छपू कविता पतिकं पाक्क प्रतिकया प्रयोगय् हे विविधता दुगु हे थ्व कृतिया दकलय् तःजिगु मौलिक विशेषता धायेमाः। अथे छगू हे प्रतिकयात थी थी अर्थय् छ्येलेगु हे न्हू कविताया मू विशेषता थें जुयावया च्वंगु दु। थथे छगू हे प्रतिकयात कया विविध कथं प्रतिकात्मक अभिव्यक्ति ब्वंकातःगु नेपाल भाषायां न्हू काव्य च्वयलय् दकलय् ह्लापांगु कृति हे 'फसय् थ्वइच्वंगु म्ये' जुया ब्यूगु दु। अथेला कवि आनन्द जोशी नं 'खुसि' छगू जक प्रतिक व उपमां ब्याका रचनायाना दीगु न्यापू न्हू कविता 'विस्थापित जि-जि मखु' कविता मुनाय् पिदंगु दु धासा नेपाली भाषाय् नं छगू जक प्रतिक व उपमायात बहःकया तःपुमछि कविता रचना यायेगु न्हू प्रवाह वसां नेपाल भाषाय् थें उलि च्वन्ह्याये धासा मफुनि। अले मुवकं कृति कथं पिमदंगुलिं आःतक्क थ्व प्रवाह मुक्तकया रूपय् जक लिकुना च्वनतिनि।

साहित्य जनताया निंति धका च्वसा न्ह्याकिंपि साहित्यिकतसें साहित्य वैचारिक आन्दोलनया ज्याभः खः धका नं थुइकेमाः। छाय्धासा साहित्यं हे द्यनाच्वंपि मनूतय्त थनी, वैचारिक आन्दोलन हइ। वैचारिक आन्दोलन सशक्त जुइवं तिनि देशय् ह्यूपा वइ। साहित्यया मू उद्देश्य नं फछि फक्व याकनं ह्यूपायात न्ह्याकया ब्याक्क क्षेत्रय् ह्यूपा हया ब्याक्क जनतायात जुयाच्वंगु वर्गीय शोषण व उत्पिडनं मुक्त यायेगु खः। थ्व विचारधाराय् विश्वास याना च्वसा न्ह्याकिंपि साहित्यिकतय्सं साहित्यय् न्हू न्हूगु कला, शिल्प व अत्याधुनिक काव्यया नामय् मात्र पश्चिमी साहित्य व कलाया अन्धानुकरण यायेगु, काव्यय् क्लिष्टता व जटिलता ब्वलंकेगु, नैराश्य व पलायनवादी दर्शन नाला मानव मात्रया हे अवमूल्यन यायेगु, थौंया ब्याक्क मानव सभ्यता, विज्ञान व प्रविधि याना यंकाच्वंगु विकासयात हे आशंका यायेगु, भविष्य प्रति अनास्था प्वंका साहित्य रचना याइमखु।

विचारधाराया थये ववातुगु कसी चुला स्वयेबलय् कवि आनन्द जोशीया 'विस्थापित जि–जि मखु' व कवि केशवमान शाक्यया 'बिनाच्वंगु पह्रय्' दुथ्यागु कवितात स्वनेबलय् गुगु कविताय् मानव सभ्यता व विकासयात हे आसंका यायेगु व भविष्यप्रति अनास्थाया अभिव्यक्ति थाय् कयाच्वंगु अनुभव याये मायेका च्यू। अयागु हे अभिव्यक्ति कवि बुद्ध सायमिया 'जि–जिगु वर्तमानय्' नं गनं गनं पुलु पालु खनेदु। 'मां मालाच्वना' कविताय् कवि सायमिजुं सम्पूर्ण नारी वर्ग प्रति हे अनास्था व आशंकाया मिखां स्वगु खनेदु धासा 'मे मदुगु म्हुतु' व 'दृश्य मिखाया किपा' कविताय् नैराश्यतां प्याःगु अभिव्यक्ति थाय् कयाच्वंगु खनेदु। अथेहे कवियत्री प्रतिसरा सायमि 'स्वयं–कन्हे जिमिगु ल्हातं सु बिस्युं वनि' (हिस्याइ पिन्त), 'सत्य त्याई छन्हू न्हापा, छन्हू लिपा' (लक्ष न्यला वनाच्वंगु इताया), मनू– ... छन्हू पंन्हुया थ्वयेफु व स्याच्वःया पखाः हे ततःज्याक (व पोक्तांगु इतिहास–लापाय् मदु ग्वाखंया), स्युं थाय् जः खः झी–थःहे च्याये अन्धकारया मिखा कां थजु झीगु जलय्' (थ्व म्वाःम्वा पिं उइगु झिझांदंगु दीप), धका व्यापक जनता व भविष्यप्रति ववातुगु आस्था व्यक्त यानाच्वंम्ह कवियत्रि 'उद्देश्यहिन थ्व जीवम स्यलय् दनाच्वना' (ववँया म्युजियम खतं नःगु ज्याभलं जाःगु), 'जितः छांत हे पत्याः मजू, इमिगु म्हगस पूवनि धका, सुथ नइपिं ग्रहणत दुथाय्' (त्वःधूगु भलसा चबूगु म्हगस) 'ववपुं नवःगु न्हूदँ ववसिना च्वनापिं झी, झी थःहे ववपुना च्वनापिं ववपुंगु न्ह वयालेण्डरय्' (झी कूदःगु ई, ववपुं नवःगु न्हू) धका नैराश्यता व अनास्था जाःगु अभिव्यक्ति नं प्वंका दीगुलियाना 'जि छकू नालिस भों' कविता मुना नं व्यापक जनता व भविष्यप्रति आस्था व अनास्था, सन्तोष व असन्तोष, नैराश्य व उज्वल भावार्थ ल्वाकज्यागु कृति थें अनुभव याये मालिगु स्वाभाविक खः। अथे धका निपु–प्यपु कविताया आधारय् छम्ह कवियात वा मुक्कं कृतिया मूल्याङ्कन यायेगु अवश्य नं सहि आलोचना मखु। खःला थौं कन्हे नेपाल भाषा

साहित्य छ्यलय् आलोचनाया नामय् छगू नीगू शब्द व वाक्यया आधारय् छम्ह कविया मुक्कं कृति हे 'पिकाये बहगू सफू मखु' धका तसकं भावावेसय् वना अति असिष्ट व ववह्यंगु भाषं कुखिना नां जाःगिं व नां जायाबयाच्वंपिं साहित्यिकतय्त कुतुकेगु कुत्सित कुतः नं यानाच्वंगु मदुगु मखु। तर थ्व सहि आलोचना मखुसे ध्वंसात्मक आलोचना जक खः। कारण अयागु आलोचनां सिर्जनशील साहित्य कर्मितय्त सहि व स्वस्थ लँपु जक क्यने मफइगु मखुसे साहित्यिक वातावरण नं बुलुसे च्वंका बिइ। अथेला छम्ह निम्ह कविपिनिगु निपु स्वपु कविता तोता मेपिं अप्वः कविपिं विशेषयाना पूर्ण वैद्य, सुन्दर मधिकर्मि, योगेन्द्र प्रधान, श्यामलाल दिवाकर, पुष्पराज राजकर्णिकार पिनिगु कविताय् विकृति, कुण्ठा, नैराश्यता, पलायनता व व्यापक जनता व भविष्यप्रति अनास्था व असन्तोष थें या.गु वैचारिक दरिद्रतां गाजलं मदागुलिं नेपाल भाषाया न्हू कविताया मूल स्वरूप प्रगतिवादी प्रवाह खः धका धाये मफयेका च्वंगु दु, गुगु प्रवाह नेपाली भाषाया न्हू कविता छ्यलय् उलि परिपक्व जुया विकसित मजूनि। उकथं स्वयेबलय् वैचारिक सशक्तताय् नेपाली भाषाया तुलनाय् नेपाल भाषाया न्हू कविता छपला न्ह्याने लाना च्वंगु स्वीकार मयासे मगाः। अले वैचारिक सचेतताया इवलय् इवछुके बहगु मेगु प्रतिनिधित्व कृति हे कवि सुन्दरजुया 'फसय् थ्वइच्वंगु म्ये' खः।

अध्यात्मवादी व यथास्थितिवादीतसें परिवर्तनय् मखुसे स्थिरताय् विश्वास याइ, अले अतितया गुणगानयाना भविष्य प्रति अनास्था व असन्तोष प्वंका च्वनी। थ्व दर्शनं कूचाःपिं साहित्यिकतय्सं नं अतितया गौरवया म्ये हाला परिवर्तनया गतियात पनेत तिबः जुइ कथंया साहित्य रचना याना च्वनी। तर प्रगतिवाद स्थिरताय् मखुसे परिवर्तनय् आधारित दर्शन खः। उकिं प्रगतिवादी कवि व लेखकतसें अतितया मभिं मनिगु अन्ध परंपरा, धार्मिक मान्यता व कुसंस्कारं जायाच्वंगु वर्तमान प्रति तीव्र असन्तोष प्वंका वर्तमानया शोषण व्यवस्था न्हंके हे माः धयागु वाचायेके

बिया ह्यूपा हयेत प्रेरणा बियाच्वनी, ह्यूपा लियाया कन्हेया भविष्यय् विश्वास याना च्वसा न्ह्याकाच्वनी। कवि सुन्दरजु नं थ्वहे दर्शनं प्रभावित जुया च्वसा न्ह्याकादीगु यच्वक हे खने दु। उकिं हे वय्कलं ह्यूपा व हिलासुला मदिक्क जयां तुं च्वनी धयागु खँ प्रतिकात्मक भाषं व्यक्त याना दिइ –

फय् खः

व वइ, कोलाहल याइ

(फय् खः प्रत्येक चुनौतियात वं फया कायेफु)

फय्ला व हे वइ

छं न्ह्याक्व हे घच्चाः तंचाः

वं गंजागोल मयाइ हे मखु

व वासित्यप तज्यागु हल्ला मखु।

(फय्ला व हे वइ, व वासित्यप तज्यागु हल्ला मखु)

थुलि धयाः कवि सुम्क मच्वं। खः नं धात्थेंया ह्यूपा वा परिवर्तन मजुइकं शोषण व्यवस्था जक न्हंके मफइगु मखसे शोषणं म्ह छम्हं न्हुत्त् न्हुइका म्वाना च्वंपिं थ्याक्क जनताया मुक्ति नं जुइमखु। उकिं ह्यूपा व हिलासुलिइ क्वातुगु विश्वास दुपिं प्रगतिवादी साहित्यिकतसें साहित्यया माध्यमं जन चेतनाया विकास याना ह्यूपा यायेत व याकेत न्ह्याबलें आव्हान याना च्वनी। कवि सुन्दरजुया थ्व कृतिइ नं ह्यूपाया आव्हान सः थाय् थासय् थ्वयाच्वंगु दु–

फय् !

छला फय् खः, धाकू खः

समुद्रयात गेले गेले याना थ्यू

(सूर्य हानं आकाशय् थी थ्यू)

फय् !

थ्व मिलापुसां चगाकी वा छं !

(फय् छंत जि चू याये)

धात्थेंया परिवर्तनं शोषण व्यवस्था चुंचुं थलिगु जूगुलिं शोषक वर्गतय् निंतिं छुं नं क्षत्वय् संगु हाकः जक परिवर्तन जुइगु नं मनी। शोषक वर्ग उकिं परिवर्तनया लँपुइ पखाः जुया, अनेक कथंया बाधा अड्चन सृजना याना परिवर्तनया लुखा न्ह्याबलें तिना तयेगु कुत्सित कुतः यानाच्वनी। तर परिवर्तनया गतिया न्ह्योने न्ह्याथेंयागु बाधा, अड्चन व छेकबारत नं छुं मखया वनी धका परिवर्तनयात चिनातये फुथि व कुना तये फुगु शक्ति सुइकें मदु धयागु खँ कवि थुकथं कनाच्वनी।

फय्‌यात यक्वहे क्वफायेत स्व
व दके दके च्वय् वनी

———

फसं हाचां गाया बीफु
पखाः न्ह्याक्व हे तःजाया ब्यू
(फय्‌यात यक्व क्वफायेत स्व !
व दके दके च्वे वनि)

———

छं नं छकः स्व
छंत पनिम्ह सु ?
थ्व दय्‌काच्वंगु चक्रव्युहयात
छं तछ्याना वनेफु।
(नवःगु ला फय् मखु
थनया लःकस खः)

चिमिदि व नांगाःपिं मनूतय्‌गु भिं जूगु स्वयेंगु इच्छा व आकांक्षा ह्यूपायां निंतिं संघर्ष यानाच्वंपिं संघर्षशील मनूतय्‌गु बारे मखुगु मखुगु खँ

प्रचार याना चरित्र हत्या: यायेगु नैतिक पतन यायेगु प्रतिक्रियावादी शोषक वर्गया वर्गिय चरित्र ख: । प्रतिक्रियावादी शक्ति न्ह्याबलें थ्येयाना हे संघर्षशील मनूत प्रतिया जनआस्था व जनविश्वासय् आशंकाया वातावरण सिर्जना याना जन संघर्षया भी स्यायेग दुष्प्रयास यानाच्वनी । तर उच्च आदर्श व नैतिकतां बिलिबिलि जा:गु चरित्र हे संघर्षशील मनूतय्गु चरित्र जुगुलिं इमिगु नैतिकताय् न ला सुनानं ह्याकलं इके फइ, न ला सुनानं चरित्रहत्या हे याये फइ । थ्व खँ कवि 'नवःगु ला फय् मखु थनया लकसः खः' कविताय् थुकथं व्यक्त याना दिइ —

नवःगु ला फय् मखु
थनया लकसः खः
गुगु इमिसं छंत नवकेत म्हंछि लुकल
छपाः अमूल्य नोट खः छ
इमिसं छंगु नम्बर खुइत्यंगु खः
कि छत सुनां नाला थमकायेमाः ।

थौं कन्हे व्याक्क थासय् जुयाच्वंगु अन्याः, अत्याया तिब्र बिरोध च्वंभि याकचां जक यायेगु छगू कथं कोरा भावुकता खः, थुकिं अराजकतावाद जक ब्वलंकी । तर मुक्कं भावुकता, कोरा कल्पना व अराजकतावाद प्रगतिवाद मखु । जनता हे सकतां खः, जन एकता व जन शक्ति हे जक ह्यूपा वा परिवर्तन वइ धयागु जनमुखी दृष्टिकोण हे प्रगतिशीलता खः । उकिं प्रगतिवादी साहित्यिकं साहित्यया माध्यमं द्यनाच्वंपिं व्याक्क मनूतय्त थना चेतनशील याइ, अले निष्क्रिय व निरुत्साहित जीवन हनाच्वंपिं मनूतय्त गतिशील व उत्साहित यायेगु उद्देश्यं हे च्वसा न्ह्याकाच्वनी । खः नं ल्हाः-तुति प्वचिना द्यना च्वंपिं मनूत दना न्ह्याज्यायेव तिनि समाजय्, देशय् ह्यूपा वइ वा ह्यूपा जुइ । कवि सुन्दरजुं थ्व खँ बांलाक चाः । कवि उकिं हे ल्हाः-तुति प्वचिना म्ह छम्हं निष्क्रिय जुया द्यनाज्वंपिं मनूतय्त थना न्ह्याज्याकेगु उद्देश्यं आव्हान याना च्वनी —

फय् पाखें न्ह्यायेगु सयेकी
फय् न्ह्याबलें न्ह्याबलें :ह्याइ
सुंकया अर्थ मृत्यु ख:सा
फय्या अर्थ जीवन ख:
फय् पाखें म्वायेगु सयेकी ।
(फय् न्ह्याबलें न्ह्याइ, फय् पाखें न्ह्यायेगु सयेकी)

कवियाः 'फसय् ब्वइच्वंगु ह्याउँगु ध्वाँय् क्वचा क्वचा जुया कुतुंवंगु स्वस्वं' कविता धाःपा कवि पूर्ण वैद्यया 'विभाजित फय् गुबलें धाकु जुइ फइ मखु' ('मित्याः' च्यागूगु ल्याः) कविता नापं छुँ कथं भावनात्मक एकता खने दु । ख:ला थुकिइ न्हापां पिदंगु कविता सुन्दरजुया ख. । निपू कविताय् नं क्रान्तिकारी शक्तिया प्रतिक कथं छेलातःगु 'फय्' कुचा कुचा दला वंगुलिं निम्हं कविं असन्तोष प्वंकातःगु अभिव्यक्ति ज्वःला वः । कवि पूर्ण वैद्यजुं 'विभाजित फय् गुबलें धाकु जुइ फइ मखु' धका फय्यात धाकू जुया वा शक्तिशाली जुया वयेमाः धका जोड बिया दिल धासा कवि सुन्दरजुं नेपाःया क्रान्तिकारी शक्ति कुचा कुचा दला ह्यूपा मजूगुलिं हिमी चाःगु खनेदु । ह्यूपा ह्यंपिं साहित्यिकत ह्यूपा मजुइबं वा क्रान्तिकारी शक्ति कुचा कुचा दलेवं हिमी चाइगु स्वाभाविक ख: । कारण क्रान्तिकारी शक्ति कुचा कुचा दलेवं ह्यूपा जक लिज्यां वनिगु मखुसे प्रतिक्रियावादी शक्ति बल्लाना अन्याः, अत्याः, शोषण व दमनयात झन तिब्र कथं चत्रन्ह्याका यंकी । थ्वहे खँ कविताया दकले क्वय्या प्यझोलं कविं प्रष्ट यायेगु कुतः याना दीगु दु –

फसय् धस्वाना ब्वइच्वंगु न्ह्याउँगु ध्वाँय्त
क्वचा क्वचा जुया कुतुं वनाच्वन
ह्याउँगु ध्वाँय् फरफर ब्वइथाय्
शेर लाइन ध्वाँय् ब्वयाच्वन ।

थथेहे अन्तरराष्ट्रिय भावनां प्रभावित मेगु कविता 'सूर्य हानं

आकाशय् थी ब्यू' खः । प्रगतिवादया छगू विशेषता सर्वहारा अन्तर-राष्ट्रवाद जूगुलिं छम्ह प्रगतिवादी कवि विश्वया छुं नं थासय्या क्रान्ति-कारी शक्तियात याःगु दमनया विरोध यायेगु नं अन्तरराष्ट्रिय कर्तव्य खः । थ्व खँ कवि बांलाक हे थू । उकिं हे छुं दँ न्ह्यो चीनय् जूगु प्रति-क्रान्ति लिपा अनया प्रतिक्रियावादीतसें क्रान्तिकारी शक्तियात तिब्रकथं दमन यानाच्वंगुया विरोध कवि थ्व कविताय् थुकथं अभिव्यक्त यानादिइ –

थेन आनमेनय्
निभाःयात कपयूं तये धुंकल
पेकिंगया आकाशय्
त्यंगः नगुत नापं यक्व नगुतय्त
खिमलां आकाशं कुतुंके त्यंगु दु ।

थौंया वर्गिय समाजय् शोषक वर्गया अस्तित्व म्वाना च्वंतले शोषण व्यवस्था नं ल्यना हे च्वनी । शोषणं व्याप्तगु समाजय् शोषक वर्ग न्ह्याबलें व न्ह्याथाय् नं शोषित वर्गयात याये फक्व शोषण व दमन याना मृत्यु प्रायः जुइ धुंकुगु शोषण व्यवस्थायात न्ह्यज्याका च्वनी । तर छम्ह प्रगतिवादी साहित्यिक समाजया न्ह्यलुवाः जक मखुसे अल्याख शोषित पिडित जनताया नं न्ह्यलुवाः खः । प्रगतिवादी साहित्यकर्मिपिंसं बहु-संख्यक शोषित वर्गया पंलिना शोषक वर्ग व शोषण व्यवस्थाया विरोधय् च्वसा न्ह्याका च्वनिगु नं उकिं हे खः । शोषण व्यवस्थाया विरोधय् विद्रोही भावनां ल्यंहे पुयाच्वंगु काव्यया झोलय् झोछुके बहःगु कविया मेगु कविता 'फिसः युगया म्येया किपालुयात न्ह्यंन्यं' खः । थ्यखेरं शोषण व्यवस्थां व्याप्तगु समाजय् च्वना म्वानाच्वने माम्ह कवियात न्ह्याथाय् नं शोषण जुयाच्वंगु, शोषक वर्ग शोषण यायां हे शोषण व्यवस्थां न्ह्यज्याका-च्वंगु अनुभूति जुइगु स्वाभाविक खः । उकिं हे कवि थःगु दे शोषण व्यवस्थां सने हे मफय्क ल्हाना च्वंगुया चिन्ता काकां धयाच्वनी –

जिगु देया गुँ जंगलत
लँ थें म्वारम्वार न्ह्यया छ न्ह्याज्यानाच्वन
जिगु देया हि चुकुचुकु त्वना छं
शान्तिया लां च्वइच्वन
स्वःस्वःथाय् फिसः फिसः जक
जिगु दे सने हे मजिक फिसलं ल्हानाच्वन

उलि जक मखुसे ऐन, कानून व साहित्य, कला नापं शोषण व्यवस्थाय् हिलावनाच्वंगु व शोषण व्यवस्थाया विरोधय् सःतया हालिपिं सनिपिं सचेत जनतायात नं शोषण व दमन यानाच्वंगु नं कविं बांलाक चाः। उकि हे वय्कलं प्रतिकात्मक भाषं धया दिइ –

फिसलय् हिलावनाच्वन ऐन कानून
फिसः जुया वनाच्वन साहित्य कलात
गुँकि न्याय माः वनिपिनि हि त्वनी
प्वाः हे इसिइसि च्वंक
जः माः वइपिनि मिखाय्
ईई पंक धू ह्वलि।

अथेधका थौंया शोषण व्यवस्था न्ह्याक्व हे धिसिलासां उकिया अन्त नं अवश्यंभावी खः धयागु कविय के क्वातुगु विश्वास दु। उकि हे कविं 'अय् अहंकारी फिसःया महामानव छंत थ्व समुद्रतय्सं त्वपुया छ्वइ ल्हाना छ्वइ' धका कविताया अन्तय् आशावादी सन्देश कना ब्यूगु दु। थथेहे 'कय्यात यक्व क्वफायेत स्व!' कविताय् नं असंख्य जनतायात क्वत्यला न्हुया, क्वाः धक्का तया म्वानाच्वंपिं थौंया छपुचःचा शोषक वर्गत न्ह्याक्व हे बल्लासां कन्हे परिवर्तन जुइवं न्हनितिनिगु खें कविं थुकथं व्यक्त यानादी –

छन्हू थयागु फय् वइ
छिमिगु अहंकारया त्वँतयत
छिमिगु अन्यायया छगू छगू चत्तान्यात
धू धू याना बिइ ।

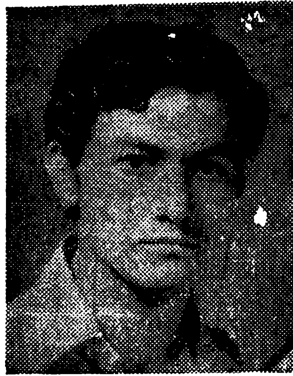
थुकथं आशावादी सन्देशं कविताया अन्त यायेगु कविया 'लख गुगु दनां वइ' निसें न्ह्यानाच्वंगु प्रवाह थ्व 'फसय् थ्वइच्वंगु म्ये' तकं नं न्वामदिमें न्ह्यानाच्वंगु दु । वास्तवय् प्रगतिवादया मू विशेषता वा स्वरूप हे आशावाद जूगुलिं प्रगतिवादी साहित्यकारतय्सं छुं नं साहित्यिक कृतिया अन्त आशावादं क्वचायेकीगु नं उकिं हे खः ।

जन पक्षिय विचारधाराय् विश्वास याना च्वंसा न्ह्याम्हेसियां साहित्यिकतय्सं विषय बस्तुया नापं प्रतिक, उपमा नं स्वतन्त्रता, गतिशिलता, निरन्तर विकास, प्रगति व ह्यू पानाप ज्वलागु प्रतिक व उपमा छेला च्वनी । थ्व कृतिइ छेलातःगु 'फय्' प्रतिक नं स्वतन्त्रता, गतिसिलता, प्रगति व क्रान्तिनाप ज्वलागु प्रतिक खः । 'फय् ! पनां पने मफइगु चुनौति', 'फसं हाचां गाया वना बौ, पःखाः न्ह्याक्व तःजाया ब्यू', 'फय् ! युद्धय् न्ह्याक्व बुसां हार मनइम्ह योद्धा', 'फय् न्ह्याबलें न्ह्याइ', फय् वइ गुरिल्ला वः थें', 'फय्या अर्थ जीवन खः, फय् पाखें न्ह्यायेगु सयेकी', 'फय् ! ...... थ्व खसुतय्‌ह आक्रमण याः' धयागु कविया अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता, गतिशिलता, प्रगति व क्रान्तिया प्रतिक हे 'फय्' खः धयागु खँ उला ब्यू । स्वतन्त्रकथं न्ह्याथासं नं न्ह्यायेगु फय्या विशेषता खःसा फय्या छगू छगू आक्रमणं निभाः जः त्वपुया मानव संसार अन्धकार याइम्ह सुयाँय चिला वनिगु नं व्यावहारिक खः । उकथं स्वयबले फय् प्रतिक तसकं स्वाभाबिक व व्यावहारिक जक मखुसे सरल, सहज व स्पष्ट नं जू । उकिं थ्व कविता मुनाय् दुथ्यागु कवितात ब्वना कविताया अभिव्यक्ति व भावार्थ मथू वा थुइके थाकु धाइपिं ब्वमित शायद हे जक दइ धका विश्वास याये फु । 'फय् छंत जि चू वाये' व 'प्रत्येक स्वानय् हलय् च्वंगु सीत फय्या ल्वबि जुइ' नांगु कविताय् आशावाद व निराशावादया

भावार्थ ल्वाकज्याना च्वंगुलिं कविं कनेत्यंगु मू सन्देश अस्पष्टगु अनुभव याये माःयेका ब्यू । अथेहे थ्व कृति कविं छथाय् निथाय् पाय्छि मजुइक छगू निगू शब्द व प्रतिक नं छ्योगु खने दु । फसं द्यनाच्वंपिं लबुतय्त व समुद्रयात थनिगु अर्थय् छेलातःगु 'चू' व 'चुपाचुपा' (सूर्य ह्यानं आकाशय् थी ब्यू) शब्द कविताया भावार्थ कथं ल्वः थ्यंक मखु धासा 'फय्' प्रतिकनाप समानता खंका कविं छेलातःगु 'गोलि' 'बन्दूक', 'क्षेप्यास्त्र' (फय् खः प्रत्येक चुनौतियात नं फया कायेफु) प्रतिकत स्वाभाविकतां तापा धका धायेमाः । काव्यया मू धाः मुक्क प्रगतिवादी प्रवाहय् न्ह्यानाच्वंगु कृतिइ 'त्रेभिफोहरा' थें यागु प्रतिक प्रयोगं याना कविजुं अन्धपरम्परा व अन्धविश्वासयात नं थाये बिइ त्यंगु ला धका शंका याये छिंका ब्यूगु दु । थथे हे देश व जनताया निंतिं महान त्याग व तपस्या याना थःगु आत्मा पानावंपिं देशभक्ति सपूतय्त सम्बोधन याइगु 'महामानव' खँग्वः शोषक वर्गया नायोया अर्थ कथं छेलातःगु 'महामानव' (फिसः युगया म्येया किपालुयात स्वस्बं) प्रतिक पाय्छि जू धाये थाकुइगु स्वाभाविक खः । अथेहे 'फय् ! पंजः मखु झंगः खः' (फय् छगू सत्य खः) धका कविं स्वतन्त्र वस्तुया प्रतिकया अर्थय् 'झंगः' खँग्वः छ्यगु खनेदू । तर झीगु सामान्य व्यंगात्मक भाषं धायेगु खःसा अवसरवादीया प्रतिक कथं नं 'झंग्वः' खँग्वः छेलेगु याना वइच्वंगु मदुगु मखु । थथे निगू विपरित अर्थबोध जुइगु प्रतिक व शब्द छेलां कविया भावाभिव्यक्तिइ अन्तर विरोधाभासं थाय् कायें फु । अथेला छगू हे वस्तुयात निगू वा निगूयां अप्वः भिन्न भिन्न अर्थय् प्रतिक व उपमा छेलेगु नं न्हू काव्यया छगू स्वरूप खः । गथे कि गुम्हं कविं 'खुसि' यात गतिशिलता, प्रगति व ह्यूपाया अर्थय् प्रतिक छेलाच्वंगु दु धासा गुलिसियां विध्वंसकारीया अर्थय् नं छेलाच्वंगु दु । थथे हे कवि पूर्ण वैद्यजुं 'बिभाजित फय् गुबले धाकु जुइ फइ मखु' कविताय् 'तर कुचा कुचा सुपाचं थन वर्षा बिइ फइ मखु' धका 'सुपाचं' प्रतिक सकारात्मक अर्थय् छेलादिल धासा कवि सुन्दरजुं 'थ्व सुपाँय्तय्त ग्वफसं तक्यंका का' धका व हे 'सुपाँय्' प्रतिक नकारात्मक अर्थय् छेला

विगु खनेदु। तर निम्ह कविं भिन्न भिन्न अर्थय् 'सुपाँय्' प्रतिक छ्यसां कविताया भावार्थ कथं मल्व: मजू। उकिं कविताय् छेलिगु छु नं प्रतिक व उपमा ल्वइगु व मल्वइगु धयागु खँ कविता व वाक्यया भावार्थय् निर्भर जुइगु खँ खः। अथे धका जन पक्षिय साहित्यया नामय् थौं कन्हे न्हू कवि-पिनिगु कविताय् व्यापक कथं थाय् कया वयाच्वंगु राजनैतिक नारा व फुस्कुलुगु प्रगतिया प्रचारं धासा थ्व कृति मुक्कं मुक्त धायेमाः। उकथं स्वयेबले न्हू कविताया शैलि सरल, सहज व स्पष्ट जुइवं हे 'नारावादी' व 'कलाहीन' साहित्यया नां छुइपिं साहित्यिकतय्गु निंति थ्व कृति स्याच्चुगु लिसः बा छगू कथं हाथ्या जूया ब्यूगु दु।

थुकथं 'फसय थ्वइच्वंगु म्ये' कविता मुनाय् दुथ्यागु झिखुपु कविता ब्वनेबले वैचारिक व कलात्मक अभिव्यक्तिइ नं सशक्तगु कविता कथं नेतृत्वयाना च्वंगु कविताया झोलय् 'फय् छगू सत्य खः', 'सूर्य हानं आकाशय् थी ब्यू', 'फय्ला व हे वइ व वासित्यप तज्यागु हल्ला मख', 'नवगु ला फय् मखु' थनया लकस खः', 'फय्यात यक्व वेवफायेत स्वः, व दकेदके च्वे वनी' फसय् ब्वइच्वंगु ह्याउँगु ध्वाँय् ववचा ववचा जुया कुतुं वंगु स्वस्वं', 'फय् न्ह्याबलें न्ह्याइ, फय् पाखें न्ह्यायेगु सयेकी', व 'फिसः युगया म्ये किपालु न्यन्यं' कवितात झोछुवइ। कविता मुनाया सन्देशया बारे संक्षेपकथं धायेगु खःसा परिवर्तनया गतियात गुगु नं प्रतिक्रियावादी शक्ति पनां पने फैमखु, ह्यूपा ला जू हे जुइ, छन्हू ला आमूल परिवर्तन जुइतिनी, थौंया शोषण व्यवस्था कन्हे न्हनितिनी धयागु हे काव्यया मू सन्देश धायेमा। ह्यूपा व हिलासु हयेमाःगु आतुरताया तिब्र अभिव्यक्ति थ्य कृति गुलि थाय् कयाच्वंगु दु, उलि स्पष्ट अभिव्यक्ति आतक्क पिदंगु नेपाल भाषाया मेगु काव्यय् खंके थाकु। उकथं स्वय्बले कविया 'लबु गुगु वना वइ', 'आल तनी मखु' थें 'फसय् थ्वइच्वंगु म्ये' नं वैचारिक रूपं मुक्कं प्रगतिवादी जू, जन पक्षीय जू। थ्व कृति मुक्कं प्रगतिवादी कविताया जक प्रतिनिधित्व यानाच्वंगु मखुसे थौं नेपाल भाषाया आधुनिक कविताय् च्वन्ह्याना वइच्वंगु प्रगतिवादी प्रवाहया सतकयात अझ तब्याः व तहाक नं याना ब्यूगु दु।

सुन्दर मधिकर्मि

- बुन्हि :- ने० सं० १०६३ कछलाथ्व १ ह्मपूजा
- थाय्बाय् :- गोलमढि त्वा: ख्वप ७
- लजगा :- व्यापार
- सेवा :- वि. ने भा. सा. स. गुथिया नायो
  'लबु' स्वला पौया सम्पादक व प्रकाशक
  प्रगतिशील ने. भा. च्वमि गुथिया दुज: ।
- पिदंगु कृति :- लबु गुगु दना वइ
  म्राल तनी मखु ।

थाकू :- शारदा प्रेस, केल त्वा: ये ।